

istorie contemporană

Volum apărut cu sprijinul
Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc

Cristian Vasile este cercetător științific la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga“ (Programul *România și Europa în secolul XX*). A fost secretar științific al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (aprilie 2006 – aprilie 2007), coordonator al Comisiei Prezidențiale Consultative pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (aprilie 2007 – decembrie 2009), coeditor, împreună cu Vladimir Tismăneanu și Dorin Dobrințu, al *Raportului Final* al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (Humanitas, 2007).

Volume publicate: *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist* (Curtea Veche, 2003); *Istoria Bisericii Greco-Catolice sub regimul comunist 1945-1989. Documente și mărturii* (Polirom, 2003); *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu comunist* (Curtea Veche, 2005); *Perfectul acrobat. Leonte Răutu, măștile răului* (în colaborare cu Vladimir Tismăneanu, Humanitas, 2008).

A publicat studii, articole și recenzii în periodice academice: *Altarul Banatului*, *Analele Sighet*, *Annuario*, *Anuarul IRIR*, *Anuarul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol“*, *Anuarul Institutului de Istorie Orală*, *Arhivele Securității*, *Arhivele Totalitarismului*, *East European Quarterly*, *Études Balkaniques*, *Historical Yearbook*, *Quaderni de la Casa Romena di Venezia*, *Revista Arhivelor/Archives Review*, *Revista Istorică*, *Studia Politica*, *Romanian Political Science Review*, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, *Theologia Catholica*, *Studii și Materiale de Istorie Contemporană*, în reviste de cultură: *Adevărul Literar și Artistic*, *Apostrof*, *Cultura*, *Ideii în Dialog*, *Memoria*. *Revista Gândirii Arestate*, 22, *Timpul*, *Vatra*, precum și capitole în volume colective: „Une répression différenciée: uniates et orthodoxes dans la Roumanie stalinienne, 1948–1965“, în Nicolas Bauquet, François Bocholer (eds.), *Le communisme et les élites en Europe Centrale*, PUF, Paris, 2006; „Propaganda and Culture at the Beginning of the Communist Regime“, în Vladimir Tismăneanu (ed.), *Stalinism Revisited: The Establishment of Communist Regimes in East-Central Europe*, CEU Press, Budapest–New York, 2009.

CRISTIAN VASILE

LITERATURA ȘI ARTELE
ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

1948-1953

Cu o prefață de
VLADIMIR TISMĂNEANU

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Seria „Istorie contemporană“ este coordonată de
Cristian Vasile și Vladimir Tismăneanu

Redactor: Cătălin Strat
Coperta: Andrei Gamarț
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Denisa Becheru, Dan Dulgheru

Tipărit la „Accent Print“ – Suceava

© HUMANITAS, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VASILE, CRISTIAN

Literatura și artele în România comunistă: 1948-1953 / Cristian Vasile;
pref.: Vladimir Tismăneanu. – București: Humanitas, 2010

Bibliogr.

Index

ISBN 978-973-50-2773-5

I. Tismăneanu, Vladimir (pref.)

821.135.1.09”1948/1953”

7(498)”1948/1953”

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi Cartea prin poștă: tel./fax 021/311 23 30

C.P.C.E. – CP 14, București

e-mail: cpp@humanitas.ro

www.libhumanitas.ro

Cuprins

Despre o reușită istoriografică, scrisă cu pasiune, rigoare, curaj și sagacitate (Vladimir Tismăneanu)	9
<i>Lista abrevierilor</i>	15
Introducere	17
Ministerul Artelor, Secția de Propagandă și Agitație și „îndrumarea“ culturii	38
Impunerea controlului comunist asupra culturii.	
Aspecte instituționale	38
Funcționarea Secției de Propagandă și Agitație înainte de 1948	48
„Îndrumarea culturii“	50
Funcțiile Secției de Propagandă și Agitație	54
Propaganda comunistă și relațiile culturale externe	59
Literatura realismului socialist	71
Strategii de atragere și manipulare a scriitorilor	71
<i>Index librorum prohibitorum</i>	72
Scriitorii – între cedare și ambiguitate	74
Cenzura și controlul informațional	76
De la SSR la o Uniune a Scriitorilor obedientă	79

6 *Literatura și artele în România comunistă*

Combaterea cosmopolitismului și a obiectivismului burghez din literatură	84
G. Călinescu și alte demisii morale	85
Noi direcții tematice	88
Dezbaterile și cenaclurile ca filtre de verificare ideologică	92
Sfidarea tinerilor scriitori	96
Succesele noii literaturi și problema calității scriiturii	98
Centenarele clasicilor literaturii	101
Privilegiile materiale ale scriitorilor	103
Teatrul în primii ani de regim comunist	108
Interzicerea piesei <i>Arsenic și dantelă veche</i>	109
Învățământul superior teatral	113
Controlul comunist asupra repertoriilor	116
Acomodarea unor oameni de teatru cu regimul comunist	118
Recuperarea lui Caragiale	122
Instituirea teatrului realist-socialist. Universul kafkian	125
Artele plastice în timpul stalinismului integral	130
Perioada de tranziție (1944–1947)	130
Donațiile de colecții de artă și regimul utilității publice	134
Avantajele materiale ale artiștilor „cooptați“	137
Cazul Maxy	139
Limitarea contactelor cu Occidentul și intensificarea controlului	142
Lucrările de artă și comenzile de stat	144
Fondul Plastic	149
Înființarea Uniunii Artiștilor Plastici	153
Critica de artă	158
Condițiile materiale ale artiștilor	160

Distrugerea și degradarea unor lucrări de artă	164
Noile muzee	166
Creația muzicală – sfârșitul diversității și impunerea controlului ideologic	172
Folclorul	175
Opera	187
Muzica ușoară	196
Uniunea Compozitorilor din RPR	199
Cinematografia – arta cea mai importantă	211
Cinematografia în perioada de tranziție de la „epoca veche“ la filmul propagandistic	211
Utilizarea electorală a filmului	213
Începuturile uniformizării. Sovromfilm	216
Problemele de difuzare a filmului	222
Filmul și combaterea prejudecăților religioase	226
Jurnalele de actualități și cele cu teme agrare	228
Comitetul pentru Cinematografie	233
Planificarea în domeniul creației și producției de film	236
Filmul <i>Mitrea Cocor</i>	244
Demascarea devierii de dreapta și impactul asupra cinematografilei	247
Organizațiile de bază din instituțiile de artă	252
Scenariile de film	254
Film profitabil <i>versus</i> producție ideologică	257
Învățământul românesc în epoca stalinistă	261
Activitatea Comisiei de Învățământ Public	261
Înlocuirea ministrului Ștefan Voitec	266
Noua lege a învățământului	267

8	<i>Literatura și artele în România comunistă</i>	
	Învățământul filologic	273
	Școala de Literatură și Critică Literară „Mihail Eminescu“	277
	Învățământul artistic	282
	Învățământul muzical	289
	Încheiere	295
	Literature and the Arts in Communist Romania, 1948–53	307
	<i>Bibliografie</i>	310
	<i>Indice de nume</i>	327

Lista abrevierilor

ACNSAS	Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
Agitprop	Agitație și propagandă
AICR	Arhiva Institutului Cultural Român
ANIC	Arhivele Naționale Istorice Centrale
ARLUS	Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică
ASRI	Arhiva Serviciului Român de Informații
BOR	Biserica Ortodoxă Română
CC al PCR	Comitetul Central al Partidului Comunist Român
CCS	Consiliul Central al Sindicatelor
CpA	Comitetul pentru Artă
CPADCR	Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România
CpC	Comitetul pentru Cinematografie
DGPT	Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor
DPA	Direcția de Propagandă și Agitație
FIAPP	Fédération Internationale des Anciens Prisonniers Politiques
GAC	Gospodăria Agricolă Colectivă
IRRCS	Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea
NARA	National Archives and Records Administration
ONC	Oficiul Național al Cinematografiei
PCR	Partidul Comunist Român
PCUS	Partidul Comunist al Uniunii Sovietice
PMR	Partidul Muncitoresc Român
RPR	Republica Populară Română
SAF	Sindicatul Artelor Frumoase
SCEP	Secția Centrală de Educație Politică

16 *Literatura și artele în România comunistă*

SCR	Societatea Compozitorilor Români
SGR	Societatea Germaniștilor din România
SLA	Sectorul de Literatură și Artă
SMT	Stațiunea de Mașini și Tractoare
SPA	Secția de Propagandă și Agitație
SRR	Societatea Română de Radiodifuziune
SSR	Societatea Scriitorilor Români
SSdR	Societatea Scriitorilor din România
ȘLCL	Școala de Literatură și Critică Literară „Mihail Eminescu“
UAP	Uniunea Artiștilor Plastici
UAER	Uniunea Asociațiilor de Elevi din România
UC	Uniunea Compozitorilor
USRPR	Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Română
USASZ	Uniunea Sindicatelor Artiștilor, Scriitorilor și Ziariștilor
US	Uniunea Scriitorilor
USRPR	Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Română
UTM	Uniunea Tineretului Muncitor
UNSR	Uniunea Națională a Studenților din România
YMCA	Young Men Christian Association

Ministerul Artelor, Secția de Propagandă și Agitație și „îndrumarea“ culturii

Impunerea controlului comunist asupra culturii. Aspecte instituționale

În ultimele luni ale anului 1947, conducerea PCR aprecia că existența Partidului Social-Democrat, chiar și fără facțiunea din jurul lui Constantin Titel Petrescu, puna în pericol unitatea ideologică a clasei muncitoare și împiedica Partidul Comunist să exercite controlul deplin asupra unor domenii importante, precum Învățământul și Cultura (atât Ministerul Educației Naționale, cât și Ministerul Artelor erau conduse de lideri social-democrați: Ștefan Voitec și Ion Pas). Ultimul era secondat de influența secretar general din Minister, Ștefan Tita, care avea aceeași culoare politică. O astfel de realitate instituțională putea avea și importante implicații politico-ideologice: atât timp cât exista un ministru al PSD la departamentul Artelor, în repertoriul teatrelor se puteau strecura piese cu caracter „reformist“ și „social-democrat“ care să pericliteze preconizata constituire a Partidului Unic Muncitoresc¹. Responsabilii cu activitatea ideologică din PCR nu puneau în discuție doar persoana titularului din fruntea Ministerului Artelor, ci chiar organizarea și structura acestui Departament. Pentru un control cât mai eficient asupra culturii românești era nevoie de un nou cadru instituțional, iar modul de structurare al Ministerului Propagandei părea mult mai adecvat. În plus, încă

1. ANIC, fond CC al PCR – Secția de Propagandă și Agitație, dosar nr. 37/1948, f. 5.

de la 6 martie 1945, Partidul Comunist l-a desemnat pe titularul acestui departament: inițial Petre Constantinescu-Iași, apoi Octav Livezeanu.

La începutul anului 1946, însă, guvernul Petru Groza era constrâns de împrejurările externe să se angajeze că va respecta libertățile specifice unei democrații liberale. În ședința guvernului din 8 ianuarie 1946, prim-ministrul a propus cabinetului său spre aprobare executarea integrală a hotărârilor luate de Cei Trei Mari la Conferința miniștrilor afacerilor externe ai URSS, SUA și Marii Britanii de la Moscova din 16–26 decembrie 1945. Comunicatul Conferinței preciza că „Cele trei guverne iau notă că guvernul român astfel reorganizat [incluzând doi reprezentanți ai opoziției: PNȚ și PNL, *n.n.*] va declara că se vor ține alegeri libere și nemăsluite, cât de curând posibil, pe baza votului universal și secret. [...] Guvernul astfel reorganizat va da asigurări privind acordarea libertății presei, a cuvântului, a religiei și de asociere“¹. Unul dintre ministerele chemate să asigure respectarea acestor angajamente era Ministerul Propagandei. În acest context, pe agenda guvernului a intrat, la sfârșitul lunii februarie 1946, un act normativ care reorganiza Ministerul Propagandei (botezat al Informațiilor), dar nu în sensul favorizării respectării cerințelor occidentale. Din această cauză, opoziția democratică, prin ministrul Mihail Romniceanu de la PNL, a criticat „existența unui Departament special însărcinat cu propaganda guvernamentală, chiar dacă ar fi denumit Ministerul Informațiilor, [deoarece] este incompatibilă cu un regim într-adevăr democratic“. „O asemenea instituție este, prin ea însăși, caracteristică unui regim totalitar și nu se poate închipui decât în acele state care nu admit decât o singură opinie, aceea a guvernului – se preciza în memoriul de protest înaintat guvernului de ministrul liberal la 28 februarie 1946. De altfel, este un lucru notoriu că prima înfăptuire a unor

1. Dinu C. Giurescu, *Imposibila încercare. Greva regală, 1945. Documente diplomatice*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 81.

asemenea regimuri, chiar și la noi în țară, a fost înființarea unui Minister al Propagandei¹.

Proiectul de lege sporea atribuțiile noului Minister prin înființarea unei Direcții a relațiilor culturale cu străinătatea, a Direcției Radio și a Direcției Culturale; în plus, Direcția cinematografică dobânda și prerogativa de a da autorizare sau de a interzice funcționarea oricărei săli de cinema². În mod clar, actul normativ transfera unele atribuții care s-ar fi convenit Ministerului Artelor sau Ministerului de Externe. În „laboratoarele“ lui Iosif Chișinevschi, personaj care va deveni principalul inchiuzitor ideologic al comunismului românesc³, s-a elaborat în 1947 un alt anteproiect de lege pentru organizarea Ministerului Informațiilor, care a fost trimis spre studiere la biroul lui Vasile Luca⁴. În cele din urmă, în primăvara anului 1948, balanța a înclinat spre unificarea Ministerului Informațiilor cu cel al Artelor, soluție sugerată lui Iosif Chișinevschi de către Nicolae Moraru, șef al Comitetului de Artă și Cultură din subordinea CC al PCR. În această privință, a fost urmat modelul celorlalte „democrații populare“, unde cele două departamente erau contopite, iar lucrurile „mergeau destul de bine“, după aprecierile responsabililor cu Propaganda și Agitația de la București⁵. În plus, personalul din Ministerul Informațiilor, controlat de comuniști, care au impus o selecție atentă a cadrelor, putea fi „colonizat“ mai ușor în funcții de decizie în noua structură unificată.

Asaltul asupra ministerelor conduse de social-democrați a fost însă amânat din motive tactice, iar unul dintre cei menajați

1. ANIC, fond Președinția Consiliului de Miniștri–Stenograme (1944–1959), dosar nr. 2/1946, f. 169; notă asupra Proiectului de lege pentru înființarea și organizarea Ministerului Informațiilor.

2. *Ibidem*, f. 168.

3. V. Vladimir Tismăneanu, *Irepetabilul trecut*, Editura Albatros, București, 1994, p. 180.

4. ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 54/1947.

5. *Ibidem*, fond CC al PCR – Secția de Propagandă și Agitație, dosar nr. 37/1948, f. 24.

a fost chiar Ion Pas. În schimb, Ion Burcă, subsecretar de stat al PSD la Ministerul de Interne, a fost destituit din funcție la sfârșitul lunii septembrie 1947, după ce în prealabil fusese atacat în presa oficială de un alt ideolog al PCR, Leonte Răutu¹. Imediat după reuniunea de constituirea Biroului Informativ al Partidelor Comuniste, desfășurată la Sklarska Poreba, presiunile comuniste în sensul dizolvării PSD, pentru a se contopi cu PCR, s-au intensificat. În mod paradoxal, deși Ștefan Tita a fost în toamna anului 1947 mult mai vocal în a susține unificarea celor două partide muncitorești, fiind, în opinia unor istorici, întruchiparea „condeierului procomunist“, conducerea PCR și-a concentrat atacurile tocmai împotriva sa. Probabil, Ștefan Tita era mai vulnerabil din perspectiva „dosarului“ și, în consecință, mult mai ușor de compromis. Prin urmare, în primele luni ale anului 1948, organele Direcției de Propagandă și Agitație a CC al PCR au strâns materiale compromițătoare și denunțuri împotriva secretarului general al Ministerului Artelor. Principalele acuzații erau: deturnarea unor sume din Fondul TOB (destinat construcției Teatrului de Operă și Balet), cultivarea în minister a unei „camarile“, acceptarea unor „șperțuri“ prin intermediul lui H.P. Blazian, alt înalt funcționar din același departament, atitudini promonarhiste etc.². La campania de delațiuni îndreptată împotriva lui Ștefan Tita s-au asociat și unele personalități culturale precum Zaharia Stancu, Geo Dumitrescu, Horia Liman. Responsabilii cu cadrele din CC al PCR au solicitat declarații de incriminare și lui Ury Benador și Leon Haber, dar aceștia au evitat învinuirile

1. Nicolae Jurca, *Istoria Social-Democrației din România*, Editura Științifică, București, 1994, p. 370. Cu câteva luni înainte, Octav Livezeanu, ministru al Informațiilor, dezvăluia, într-o ședință de guvern, faptul că I. Burcă a intervenit pentru menținerea pe marile ecrane a unor filme cu subiect polițist, nepotrivite într-un regim politic dominat de PCR; ANIC, fond Președinția Consiliului de Miniștri – Stenograme (1944–1959), dosar nr. 7/1947, f. 27.

2. *Ibidem*, fond CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație, dosar nr. 17/1948, ff. 3 și urm.

grosolane. După numai doi ani, Zaharia Stancu, apreciat în 1948 de Iosif Chișinevschi pentru devotamentul său față de Partid, avea să cadă el însuși victimă a campaniei de „verificare“, fiind exclus din rândurile PMR¹.

În linii mari, în lunile februarie–martie 1948 era pus la punct sistemul prin care Partidul Comunist, prin intermediul Direcției de Propagandă și Agitație a Comitetului Central, să poată controla în mod eficient toate Direcțiunile din Ministerul Artelor și Informațiilor. Dacă în februarie 1948, Direcțiunea Muzicii din minister era încă plină de „PSD-iști și sinecuriști“, Comitetul Central al PCR controla și îndruma de facto Direcțiunea Artelor Plastice, chiar peste capul ministrului Ion Pas². Totuși, înlăturarea ministrului era necesară în opinia factorilor decizionali din cadrul Direcției de Propagandă și Agitație, deoarece potrivit aceluiași Nicolae Moraru „devine periculoasă prezentarea ideologică a creațiilor la Minister. Vin anumite linii de [la] noi și se dau contradirective de către Pas. Maican³, de la noi primește o directivă, de la Minister alta“⁴. În consecință, responsabilii Comitetului de Artă și Cultură îi sugerau lui Iosif Chișinevschi că problema artei trebuie să devină în mod efectiv o problemă de stat, deoarece „mergând spre socialism trebuie făcută și revoluția culturală“, „iar arta, ca orice domeniu ideologic, are rolul său“⁵. Urmarea logică: în cursul lunii aprilie 1948, după contopirea celor două ministere, Ion Pas era înlăturat și înlocuit cu Octav Livezeanu. Acesta din urmă s-a aflat la conducerea instituției doar câteva luni, până la numirea sa ca ambasador. În funcția lui Ștefan Tita, silit să demisioneze la 1 mai 1948, a fost adus

1. *Ibidem*, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 20/1950, f. 7.

2. *Ibidem*, fond CC al PCR – Secția de Propagandă și Agitație, dosar nr. 37/1948, f. 21.

3. Aurel Ion Maican – directorul general al Direcțiunii generale a Teatrelor din cadrul Ministerului Artelor.

4. ANIC, fond CC al PCR – Secția de Propagandă și Agitație, dosar nr. 37/1948, f. 23.

5. *Ibidem*.

nimeni altul decât Nicolae Moraru, unul dintre cei care au planificat impunerea controlului comunist asupra Ministerului; noua echipă de conducere era completată cu scriitori și artiști devotați PMR: Marcel Breslașu, Zeno Vancea, Lucian Grigorescu, Petre Iosif, Constantin Bugeanu, Radu Negreanu, Alfred Mendelsohn, Mihail Novicov și Mihail Davidoglu¹.

În timpul ministeriatului lui Livezeanu și al succesorului său, Eduard Mezincescu, Departamentul Artelor a devenit o structură specifică regimului totalitar, așa cum de altfel anticipa în 1946 Mihail Romniceanu, sau, într-un limbaj mai apropiat de cel al lui Iosif Chișinevschi, „o pârghie a frontului ideologic“². Rememorând obiecțiile de fond ale opoziției democratice, prim-ministrul declara la 27 mai 1948: „Cuvântul *Propagandă* spune totul. Se discuta odată dacă e bine să menținem această instituțiune a Ministerului Propagandei, care a fost înființată în țara noastră sub un regim fascisto-hitlerist, fiindcă pe vremuri, sub guvernele partidelor istorice, nu exista acest departament. Am fost de părere că nu este un motiv să renunțăm la acest organism, ci, dimpotrivă, noi trebuie să scoatem această armă, propaganda, din mâinile inamicului și s-o utilizăm pentru scopurile noastre. Odată, acum vreo zece ani, fiind întrebat ce este [*sic!*] fascismul și hitlerismul și cum le-aș defini, le-am definit în felul următor, așa cum trebuie, cu o definiție scurtă, clară și precisă, cuprinzând toate criteriile: hitlerismul și fascismul sunt ultimele încercări ale sistemului burghezo-capitalist de a-și prelungi existența, cu lozinci și metode expropriate de la marxiști. Aici am spus totul: am arătat a cui este încercarea, am precizat că este vorba de ultima încercare și am adăugat prin ce mijloace și cu ce lozinci este făcută: cu mijloace și lozinci expropriate tocmai din sectorul ideologic cel mai de stânga. Ministerul Propagandei a fost înființat mai întâi de aceste state fasciste, tocmai pe linia utilizării acestui instrument – și metodă de propagandă –, împrumutat de la marxiști, de la comuniști și

1. *Monitorul oficial*, partea I–B, anul CXVI, joi 20 mai 1948, p. 4435.

2. ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 127/1949, f. 10.

mai cu seamă de la Partidul Comunist Sovietic. A fost o încercare de utilizare a unei metode și, pentru motivul că fasciștii și hitleriștii au încercat să o folosească, noi nu trebuie s-o înlăturăm, ci, dimpotrivă, s-o avem în mână, pe linia destinată inițial acestei metode de propagandă. O propagandă este, în definitiv, o armă de deșteptare a conștiinței, o muncă de instruire a oamenilor neinstruiți asupra unor lucruri noi, cu care omenirea până acum nu s-a întâlnit.¹ Argumentația lui Petru Groza este îndoielnică și contradictorie și nu prea avea cum să fie pe placul conducerii PMR; de altfel, această cuvântare a sa din 27 mai 1948 nu a fost niciodată tipărită în variantă integrală, fiind cenzurat tocmai acest pasaj². Discursul prim-ministrului dezvăluia de fapt natura comună, totalitară, a nazismului și a comunismului.

Însă termenul de „pârghie“, folosit de Chișinevschi pentru a defini funcția Ministerului Artelor și Informațiilor, nu îi diminuează în nici un fel importanța, căci instituția care de acum înainte avea să joace un rol decisiv în elaborarea politicii culturale va fi Direcția de Propagandă și Agitație a CC al PMR, alcătuită în urma Congresului de unificare din 21–23 februarie 1948. (Odată cu reorganizarea PMR din ianuarie 1950, Direcția a primit numele de Secție.) Competențele Direcției (Secției) erau considerabile: controla executarea Hotărârilor PMR de către Ministerul Învățământului Public, Ministerul Artelor și Informațiilor, Academia RPR, Comitetul pentru Radioficare și Radiodifuziune, Comitetul pentru Cinematografie, Comitetul Așezămintelor Culturale, Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport, Direcția Generală a Industriei Poligrafice, Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, Agenția AGERPRES, ARLUS, uniunile de creație (Uniunea Scriitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici), Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii³.

1. *Ibidem*, dosar nr. 139/1948, ff. 6–7.

2. Cf. Petru Groza, *Articole, cuvântări, interviuri. Texte alese*, prefață de George Ivașcu, Editura Politică, București, 1973, pp. 521–525.

3. Nicoleta Ionescu-Gură, „Reorganizarea PMR-ului după modelul PC (b.) al URSS și crearea nomenclaturii CC al PMR în Republica

În plus, Direcția a primit sarcina de a selecționa și repartiza cadre pentru aceste instituții și de a da directive în baza liniei trasate de CC al PMR în probleme de presă, radio etc. Direcția de Propagandă și Agitație pregătea diverse materiale (referate, rapoarte, analize) care aveau tangență cu spațiul cultural, iar aceste documente erau înaintate spre discutare Secretariatului, Biroului Politic și Biroului Organizatoric al CC al PMR¹. Existau tentacule ale Direcției în Ministere – fiecare departament avea o Secție de Agitație și Propagandă², care urmărea „întărirea conștiinței de clasă“ a salariaților.

Direcția de Propagandă și Agitație lucra pe baza unor Planuri de Muncă elaborate de resorturile din subordine. Între acestea: Sectorul pentru Literatură și Artă și Sectorul pentru Presă. Secția a cunoscut mai multe reorganizări. Pavel Țugui, care în 1951 a fost numit șef al Sectorului de Literatură și Artă din cadrul Secției, susține că „spre sfârșitul lui decembrie 1952“ sau „la începutul anului 1953“ a fost înființată Secția de Literatură și Artă, condusă de Constanța Crăciun, *româncă* – după cum ține să sublinieze fostul demnitar comunist³. Pavel Țugui, devenit atunci adjunctul Constanței Crăciun, adaugă în legătură cu această schimbare: „pentru prima oară, după cinci ani, activitatea literar-artistică este scoasă din sfera preocupărilor lui Leonte Răutu, dar ea continua să fie coordonată de Iosif Chișinevschi, secretar al CC și vicepreședinte al guvernului. Existența acestei secții a durat vreo opt luni, când problemele literar-artistice au trecut, din nou, în subordinea lui L. Răutu, adjunctul lui fiind Virgil Florea“⁴.

Populară Română (1949–1954)“, în Gheorghe Onișoru (coord.), *Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă*, cuvânt înainte de Sabine Habersack, CNSAS, București, 2001, p. 224.

1. ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 39/1951, ff. 16–22.

2. *Ibidem*, fond CC al PCR – Secția de Propagandă și Agitație, dosar nr. 49/1948, f. 1.

3. Pavel Țugui, *Amurgul demiurgilor. Arghezi, Blaga, Călinescu (Dosare literare)*, Editura Floarea Darurilor, București, 1998, pp. 18 și 190.

4. *Ibidem*, p. 18.